

Heeft klimaatverandering invloed op wijnbouwer Marcel Deiss, een producent die gemengde aanplant toepast?

Marco Smit 6 mei 2023

1. Inleiding

Het moet bijna 20 jaar geleden zijn geweest dat ik samen met mijn partner een vakantie in Frankrijk doorbracht en als tussenstop in de Elzas verbleef. Een ideale locatie om te overnachten onderweg van Nederland naar het zuiden van Frankrijk. En een ideale locatie om wijnen te proeven en te kopen. Het boek 'Heerlijk Frankrijk' van Hubrecht Duijker gaf voldoende inspiratie en goede informatie over wijnproducenten uit heel Frankrijk, en voor ons specifiek de regio Elzas. Eén van de aanbevolen producenten die werd besproken was Marcel Deiss uit Bergheim. Dat was de eerste keer dat wij een bezoek brachten aan het domein. We proefden en kochten zijn wijnen en kwamen in aanraking met zijn typische benadering van het produceren van terroirwijnen d.m.v. bio-dynamisch telen en het gebruik maken van gemengde aanplant. In de afgelopen jaren hebben we met regelmaat het wijnhuis aangedaan voor aankoop van zijn wijnen.

Door de eerdere groepsopdracht¹ die ik voor deze studie heb gemaakt kwam ik veel te weten over klimaatverandering en de invloed daarvan op wijnbouw en wijnen in de Bordeaux streek. Dat wekte bij mij interesse om te onderzoeken hoe producent Marcel Deiss omgaat met de gevolgen van de klimaatverandering.

Voor het onderzoek heb ik Joep Speet geïnterviewd. Speet is inkoper bij Pallas Wines (onderdeel van Delta Wines) en sourcing manager van Delta Wines. Hij is afgestudeerd Magister Vini en geeft les aan de Wijnacademie. Pallas Wines is importeur van o.a. Marcel Deiss, maar ook van Telmo Rodriguez, een Spaanse producent die ook gedeeltelijk gebruik maakt van gemengde aanplant. Daarnaast heb ik op 6 april 2023 een bezoek gebracht aan Marcel Deiss waar ik een uitgebreid gesprek heb gehad met Eric Bedouin. Eric is sommelier en verantwoordelijk voor de verkoop bij Marcel Deiss.

Dat heeft geleid tot de volgende probleemstelling en onderzoek:

Heeft klimaatverandering invloed op wijnbouwer Marcel Deiss, een producent die gemengde aanplant toepast?

2. Gemengde aanplant

Voordat ik klimaatverandering en de gevolgen daarvan ga bespreken wil ik eerst inzoomen op de term 'gemengde aanplant'. Op websites en in artikelen kom je vaak het internationale 'field blend' tegen. In Frankrijk heeft men het over complantation. Joep Speet gebruikt de term field blend vaak in gesprekken met producenten en met Nederlandse collega-inkopers. Het Nederlandse gemengde aanplant komt volgens hem daarbij het beste in de buurt, ook omdat in het Duits de woorden 'Gemischter Satz' worden gebruikt. In het vervolg van dit onderzoek zal ik de term gemengde aanplant gebruiken.

¹ Verandert de typiciteit van Bordeaux wijnen als gevolg van klimaatverandering?; Ilja Kieft, Ruud Harreman en Marco Smit 16 april 2023

2.1 Wat houdt gemengde aanplant in?

Gemengde aanplant is het kris-kras aanplanten van diverse druivenrassen door elkaar heen in een wijngaard². Een hele andere manier van druiven verbouwen dan de conventionele wijze waarbij één gekloond ras als enige in een wijngaard wordt aangeplant, de monocultuur.

Producenten die gemengde aanplant toepassen zijn vaak ook bio-dynamisch. Dit gaat meer dan gemiddeld, maar niet altijd, hand in hand. Deze producenten zijn bewuster met hun wijnbouw en terroir bezig wat zich vertaalt in deze symbiose.

Joep Speet geeft aan dat hij wijn van twee producenten importeert die gemengde aanplant geheel, Marcel Deiss, of gedeeltelijk, Telmo Rodriguez, toepassen. En beide zijn ook bio-dynamisch. Zoals gezegd het is geen wet van meden en persen, maar de combinatie komt vaak voor.

De wijnen die voortkomen uit gemengde aanplant hebben een zekere mate van onderrijpheid en overrijpheid volgens Joep Speet. Dit vindt hij machtig interessant. Je hebt een aantal rassen bij elkaar staan en die rassen hebben de neiging om iets naar elkaar toe te groeien in rijpheid als ze bij elkaar staan. Maar dan nog zijn ze op verschillende momenten rijp. Net als in de monocultuur worden de druiven op één moment geoogst. En het zeer beperkt toestaan van de onder- en overrijpheid zou wel eens een complexere en interessantere wijn kunnen geven dan een wijn die niet met gemengde aanplant is gemaakt.

Het toestaan van onderrijpe en overrijpe druiven geeft aan dat er niet gezocht wordt naar de perfecte druif voor verdere verwerking in de wijnkelder. Joep geeft daarbij het voorbeeld van de optische sorteermachine die met behulp van een laser optimale druiven sorteert voor verdere verwerking. Alleen de optimale druiven gaan zogezegd door naar de volgende ronde. Maar of het toeval is of niet dat weet Joep niet, maar de wijnen die op die manier gemaakt zijn met alleen de perfecte druiven, bereiken een graad van perfectie die voor hem oninteressant worden als hij deze gaat proeven. Dat heeft hij meegemaakt bij het blind proeven van wijnen uit de Bordeaux en Bourgogne, waar hij lage waarderingen gaf voor wijnen die op die manier waren gemaakt. Hij was niet de enige, ook een collega-importeur van Bourgogne wijnen had hetzelfde. Hij vraagt zich af of het toepassen van een laser en het selecteren van perfecte druiven het gevolg heeft dat er een verarming optreedt in de complexiteit van de wijn met als gevolg minder diepgang.

Daarnaast geeft Joep nog een ander aspect aan dat producenten van gemengde aanplant toepassen. Deze producenten zijn over het algemeen tegen klonale selectie en voor massale selectie. Klonaal betekent dat je vanuit één plantje exact dezelfde plantjes gaat maken zodat de eigenschappen in elke plant voorkomen. Massale selectie betekent dat je in de wijngaard gaat kijken naar stokken die het goed doen. Daar haal je een stekje vanaf en die vermeerder je op een onderstok. Je gaat dus niet met 1 stok vermeerderen zoals bij klonale selectie, maar met honderden stokken. Eén van de gevolgen hiervan is, is dat de wijngaard resistenter wordt tegen ziektes.

² Hilary Akers, Financieel Dagblad FD Persoonlijk 31 december 2022

3. Klimaatverandering

Uiteraard heeft ook de Elzas last van de klimaatverandering³. Dat betekent hogere temperaturen, gewijzigde grilligere neerslagpatronen en voorjaarsvorst na uitloop van de stokken⁴.

Eén van de gevolgen blijkt te zijn dat druivenrassen sneller gezamenlijk rijp worden, het verschil tussen vroegrijpend en laatrijpend blijkt kleiner te worden. Je kunt dan in gedrang komen met plukkers en keldercapaciteit. Er moet in een kleiner tijdsbestek worden geplukt en gebruik worden gemaakt van de keldercapaciteit.

Vroegrijpende rassen zullen meer last hebben en/of krijgen van de klimaatverandering dan laatrijpende rassen. Wijnen zullen in het algemeen hogere alcoholpercentages krijgen, lagere zuren, meer tropische fruitaroma's en een hogere pH. De meer tropische fruitaroma's worden veroorzaakt door fenolen (aromatische verbindingen afkomstig van vooral schil, pitten en soms steeltjes) die niet altijd volwassen worden door het vroeg rijpen van de druiven⁵

4. Marcel Deiss

Zoals gezegd maakt Marcel Deiss gebruik van gemengde aanplant. Dit wordt op 90% van de percelen toegepast. Er wordt gebruik gemaakt van alle 13 toegestane druivenrassen in de Elzas. De 13 toegestane rassen zijn: Riesling, Pinot Gris, Gewurtztraminer, Muscat d' Alsace, Muscat Ottonel, Pinot Auxerriots, Pinot Blanc, Pinot Noir, Chardonnay, Chasselas, Klevner, Sylvaner en Traminer. Volgens Deiss is gemengde aanplant de oudste vorm van wijnbouw. Tot de druifluisplaag was dit de manier om druiven te verbouwen voor wijnbouw. Na de introductie van de Amerikaanse onderstammen werd er steeds meer een monocultuur toegepast. Toen een logisch gevolg, hele akkers werden geroid en konden opnieuw worden aangeplant. Dat deed men met één ras in plaats van met meerdere rassen.

Bij Deiss geeft gemengde aanplant regelmatige oogsten door het creëren van een complex en biologisch ecosysteem.

Marcel Deiss heeft het bedrijf in 1947 gesticht. Jean-Michel volgde hem op en nu is zijn zoon Mathieu de directeur van het bedrijf. Er wordt op kwaliteit geproduceerd met zeer lage opbrengsten gebaseerd op het terroir waarbij gebruik wordt gemaakt van bio-dynamica.

De zeer lage opbrengsten zie je terug in de aanplant en opbrengst per hectare. Bij Deiss zijn tussen de 6.000 en 12.000 planten aangeplant per hectare, waarbij 4.500 tot 6.000 planten normaal is in de Elzas. De opbrengsten liggen bij Deiss op 50 tot 60 hectoliter per hectare, met uitschieters naar beneden op de Grand Cru wijngaarden van 15 tot 20 hectoliter per hectare. Toegestaan is 80 hectoliter per hectare in de Elzas en 55 hectoliter per hectare in een Grand Cru wijngaard. Als je de productie per hectare omslaat naar het aantal stokken per hectare besef je pas echt wat een lage opbrengst per stok er wordt behaald. En wat dat dus in positieve zin betekent voor de kwaliteit van de druiven en de wijn.

³ Grapevine phenology in France: from past observations to future evolutions in the context of climate change, pagina 118, diverse auteurs, april 2016

⁴ Joep Speet, Perswijn 18 augustus 2021 Vorstschade

⁵ Relationship between wine composition and temperature; Julie Drappier, Cécile Thibon, Amélie Rabot & Laurence Geny-Denis, 2017

Bij Deiss speelt het terroir de hoofdrol in plaats van het druivenras. Dat is best wel opmerkelijk in een regio waar de monocepage de hoofdrol speelt. In de Elzas wordt wijn nauwelijks geblend, de Edelzwicker is de enige Elzasser blend, laat staan dat er gebruik wordt gemaakt van gemengde aanplant.

Deiss oogst en verwerkt de druiven per wijngaard in één keer. Geteeld wordt op 38 hectare, dit is verdeeld over 220 wijngaarden.

Het AB en Demeter certificaat is in bezit van Deiss. Alleen natuurlijke gist wordt gebruikt bij de fermentatie. Er vindt geen toevoeging plaats van stikstof, bacteriën of enzymen⁶.

5. Klimaatverandering en Marcel Deiss

Door de gemengde aanplant heeft Deiss minder te lijden van de klimaatverandering dan telers in de Elzas die dat niet toepassen vertelt Eric Bedour. Normaal gesproken heb je een verlies van zuren in de wijn door de klimaatverandering. De klimaatverandering is al jaren aan de gang, maar de wijnen van Deiss zijn nog steeds krachtig met diepte en altijd met frisheid en zuren. Het is gemakkelijker met gemengde aanplant om balans in de wijn te krijgen dan met een enkel ras.

Eric Bedour bevestigt de lezing van Joep Speet dat druiven in een wijngaard met gemengde aanplant qua rijpheid naar elkaar toegroeien. Eric geeft een voorbeeld van de Altenberg, een Grand Cru berg naast het dorp Bergheim. Op deze berg zijn 7 producenten actief. Wanneer wordt besloten om te oogsten dan zijn daar dezelfde dag alle 7 producenten present om de oogst binnen te halen. Marcel Deiss is de enige producent die gemengde aanplant toepast op de Altenberg. De 7 producenten hebben geen, maar dan ook geen enkel contact met elkaar over de ideale dag om te oogsten. Het is alsof ze een afspraak hebben. Ondanks de verschillende rassen oogst Deiss op dezelfde dag met hun vroeg- en laatrijpende rassen. Eric: 'we just try to answer to the signal of the terroir'.

Opmerkelijk is dat Eric Bedour aangeeft dat de rijpheid en volwassenheid tussen de verschillende rassen soms zelfs kleiner is dan bij een wijngaard met een enkel ras.

Op de vraag aan Eric of dode stokken in de wijngaard worden vervangen door rassen die laat rijpen en meer zuren hebben met het oog op de klimaatverandering wordt ontkennend geantwoord. Daar is (nog) geen sprake van. Je plant het ras aan dat het meest efficiënt is op het type grond. Het gaat er eigenlijk niet om welk ras je aanplant want uiteindelijk neemt het terroir het over van de druiven. Hij geeft als voorbeeld de Bourgogne aan. Daar gaat het ook niet om de druif Chardonnay. Het gaat om de expressie van het terroir. Wanneer je een Chablis of een Meursault of een Puligny-Montrachet proeft gaat het nooit over de druif. Het gaat over het terroir van Chablis, van Meursault, van Puligny-Montrachet. En zelfs in de Meursault gaat het over Meursault Gouttes d'Or of Meursault Perrières. Het is compleet verschillend, de structuur is verschillend, de wijn krijgt niet dezelfde salivatie (speekselvloed) op verschillende plaatsen. Met het oog op de klimaatverandering wordt er daarom nog niet gekozen voor rassen met meer zuren en een late rijping in de gemengde aanplant.

Door de klimaatverandering is de oogstdatum in de Elzas in vergelijking met vijftig jaar geleden vervroegd met 4 tot 5 weken. Tot een aantal jaar geleden werd dat als positief beschouwd. Vroeger was het alcoholniveau in de wijn te laag, zo laag dat er suiker toegevoegd diende te worden: het chaptaliseren. Dat de suikerniveaus stegen als gevolg van de gestegen temperaturen werd uiteraard niet als een probleem gezien maar meer als een geschenk.

⁶ Website Marcel Deiss

Het stijgen van het alcoholpercentage wordt door Deiss niet gezien als een gevaar. Zolang de wijnen fris blijven met genoeg zuren wordt dat geaccepteerd. En door de gemengde aanplant heeft men er vertrouwen in dat de zuren in voldoende mate aanwezig blijven.

Op de vraag of gemengde aanplant het antwoord is op de klimaatverandering antwoordt Eric dat het één van de antwoorden is. Er wordt geproduceerd met lokale rassen, niet zoals in Bordeaux waar er rassen van buiten de regio worden geïntroduceerd. Als voorbeeld noemt Eric nogmaals de Altenberg waar Deiss 85 verschillende oude rassen heeft groeien die vroeger toegestaan waren. Voor hun is het nu een soort van bibliotheek. Ze hopen dat ook voor de Elzas de goedkeuring komt om meerdere nu nog niet toegestane rassen te gaan gebruiken. Maar dan geen rassen van buiten de regio, maar rassen die hun oorsprong hebben in de Elzas. Rassen die al meer dan honderden jaren bestaan in de Elzas. En rassen die al honderden jaren bestaan, bestaan niet voor niets al zo lang. Die zijn resistent en veerkrachtig. Rassen die niet van nature voorkomen in een regio zijn niet het antwoord op de klimaatverandering. Daarmee verlies je je typiciteit en je expressie.

Dan komt Eric op de nieuwe aanwinst van Marcel Deiss, de Orange wines. Voor hun is schilweking, macération, ook één van de antwoorden op de klimaatverandering omdat op sommige zuidgerichte wijngaarden het steeds moeilijker wordt om wijnen te produceren met balans in het zure en het zoete. Zo is er besloten om in twee wijngaarden, Rotenberg en Gruenspiel, alleen nog maar Orange wijnen te produceren. Bij Orange wijnen transformeert elke gram suiker na 8 tot 10 maanden in contact te zijn geweest met schil en sap in alcohol. Daarnaast geven de tannines frisheid aan de wijn met een bittertje aan het eind. Zoals Eric het zegt: 'tanic and tonic'. En je kan met de klimaatverandering nog steeds een wijn produceren die werkelijk het terroir weergeeft. Er wordt geen Orange wijn geproduceerd omdat het een trendy wijn is. Voor Marcel Deiss is het echt één van de antwoorden op de klimaatverandering.

Met Joep Speet sprak ik eerder over de onder-en overrijping van Deiss wijnen. Eric is het hier niet mee eens. Hij geeft aan dat ze nooit een onderrijping hebben van druiven. Wat belangrijk is, is dat het fruit en de pit rijp zijn. In het algemeen worden er juist teveel druiven onrijp geplukt als gevolg van de klimaatverandering. Daarmee creëer je wijnen met een sterke zuurgraad. Sommige mensen vinden dat lekker. Maar voor Deiss is dat wijn gemaakt van onrijp fruit. En zij zijn juist op zoek naar rijp fruit.

6. Conclusie

In antwoord op de vraag of klimaatverandering invloed heeft op wijnproducent Marcel Deiss kan er bevestigend worden geantwoord. Dit heeft wel degelijk invloed. Maar Deiss zal zich minder hoeven aan te passen dan een conventionele wijnboer die monocultuur toepast in de Elzas. De gemengde aanplant is hier wel degelijk een groot voordeel in. En uiteraard in combinatie met bio-dynamisch telen. Die kennis is over de afgelopen 40 jaar opgebouwd en gaat zeker van pas komen in de toekomst.

Het grootste gevaar ligt wat mij betreft daarin of de frisheid en het juiste gehalte aan zuren nog behouden kunnen worden in de wijn. Voor de korte termijn zal dat geen probleem zijn, voor de middellange en lange termijn lijkt mij dat een uitdaging voor Deiss. Dit zal echter niet het einde betekenen van Deiss wijnen. Men is capabel genoeg om met de 13 nu toegestane rassen, en misschien nog wel een aantal meer in de toekomst, hun terroirwijnen te kunnen blijven maken.

Als laatste laat Deiss zien dat ze meegaan met de tijd en open staan voor nieuwe ontwikkelingen. Hiermee bedoel ik de Orange wijnen. Een goede ontwikkeling die een behoorlijke sprong in het diepe is voor een wijnmaker die een reputatie heeft als een serieuze wijnmaker die grote wijnen maakt.

Literatuurlijst

Akers, H., FD Persoonlijk Financieel Dagblad (31 december 2022)

Deiss, Marcel, bezoek aan het domein en interview met medewerker Eric Bedouin (6 april 2023)

Deiss, Marcel, website van het bedrijf: www.marceldeiss.com

Drappier J., Thibon C., Rabot A. & Geny-Denis L. (2017) Relationship between wine composition and temperature: Impact on Bordeaux wine typicity in the context of global warming-Review
<http://dx.doi.org/10.1080/10408398.2107.1355776>

Garcia de Corazar-Atauri I., Duchene E., Destrac-Irvine A., Barbeau G., de Rességuier L., Lacombe T., Parker A., Saurin N. & Van Leeuwen C. (2016) Grapevine phenology in France: from past observations to future evolutions in the context of climate change, Oeno One Volume 51 Number 2 2017
pagina 118

Kieft I., Harreman R. & Smit M. (16 april 2023) Verandert de typiciteit van Bordeaux wijnen als gevolg van klimaatverandering?

Speet J. (18 augustus 2021) Vorstschade, Perswijn

Speet J. (29 maart 2023) interview via Teams met Joep Speet

2661 woorden